
EDUCATION IN DIGITAL ENVIROMENT A CHALLENGE AND / OR AN ALTERNATIVE TO MODERN EDUCATION

Tsvetanka Popova

Southwest University “Neofit Rilski“ - Blagoevgrad, Bulgaria, popova.70@abv.bg

Abstract: The teacher's mission is to serve adolescents, make their lives more secure, inspire and engage them in the field they teach. Thus, with the accumulation of experience and desire for development, he becomes an authority, a conductor who decides "how people will sing." But this conductor is plastic, ever-changing and looking for new horizons, as children should be - young researchers and discoverers. The teacher should encourage students' independence, creativity, independence and self-discipline, as well as help them learn to debate, negotiate and participate in the decision-making process.

Today, the education system pays great attention to innovation processes in education. The new time has opened on the market of thought tempting technologies for conducting the educational process. The 2019-2020 school year and the applied distance learning in the educational process at all levels proved to be key in this aspect. My observations show that the word innovation is not interpreted accurately enough, and hence the trainer's misperception. When we talk about innovation and interactivity, we primarily mean the implementation of IT with all their capabilities. And the alarmingly strong aggressive impact of all tablets, modern smartphones, TVs in the everyday life of children outside of school is hardly taken into account.

This report analyzes the challenge called the emergency epidemiological situation and the possibility of the learning process from all levels of education to take place in a different, digital environment. In a short time the educational process passed from a present to a remote electronic environment. At the time of the declaration of the epidemic, no one imagined that online communication was possible, or at least not now, but in the near future. A very small part of the Bulgarian schools had experience, and the time for universal trainings turned out to be limited. The question of how to educate children has taken on urgent dimensions. Bulgarian teachers proved their optimism and solidarity. There were also a lot of negatives that I share and analyze in the report.

Keywords: Education, knowledge, innovation, online education

ОБУЧЕНИЕТО В ДИГИТАЛНА СРЕДА- ПРЕДИЗВИКАТЕЛСТВО И/ИЛИ АЛТЕРНАТИВА ЗА СЪВРЕМЕННОТО ОБРАЗОВАНИЕ

Цветанка Попова

Югозападен университет „ Неофит Рилски“ - Благоевград, popova.70@abv.bg

Резюме: Мисията на учителя е да служи на подрастващите, да прави живота им по-сигурен, да ги вдъхновява и увеличава в областта, която преподава. Така, с натрупването на опит и желание за развитие, той се превръща в авторитет, в диригент, който решава „ как ще пее хора“. Но този диригент е пластичен, вечно изменящ се и търсещ нови хоризонти, каквито пък трябва да бъдат децата- малки изследователи и откриватели. Учителят трябва да насърчава независимостта на учениците, тяхната креативност, самостоятелност и само възискателност, както и да им помага да се научат да дебатираат, да водят преговори и да участват в процеса на вземане на решения.

Днес образователната система изключително много обръща внимание на иновационните процеси при обучението. Новото време откри на пазара на мисълта примамливи технологии за провеждане на образователния процес. Учебната 2019-2020 г. и приложеното дистанционно обучение в образователния процес на всички нива се оказаха ключови в този аспект. Наблюденията ми сочат, че думата иновативност не се интерпретира достатъчно точно и оттук идва неправилното възприемане от страна на обучаващия. Когато се говори за иновативност и интерактивност, преди всичко се визира прилагането на всички планшети, модерни смартфони, телевизори в ежедневието на децата извън училище

В настоящия доклад се прави анализ на предизвикателството наречено извънредна епидемиологична обстановка и възможността учебният процес от всички нива на обучение, да се осъществи в различна, дигитална среда. В кратък срок образователният процес премина от присъствена в дистанционна електронна среда. В момента на обявяване на епидемичната обстановка никой не си представяше, че е възможно онлайн общуване, или поне не сега, а в необозримо бъдеще. Много малка част от българските училища имаха опит, а и времето за повсеместни обучения се оказа ограничено. Въпросът как да се обучават децата придоби

спешни измерения. Българските учители доказаха оптимизма и солидарността си. Отчетени бяха и доста негативи, които споделям и анализирам в доклада

Ключови думи: обучение, образование, иновация, онлайн обучение

1. ВЪВЕДЕНИЕ

Целите на съвременното образование не се основават само на натрупване на знания, а и на създаване на възможности те да бъдат използвани на практика в реалния живот. Но за всички е ясно, че този образователен процес е многостранен и в него всеки участник има главна роля. Мисията на учителя е да служи на подрастващите, да прави живота им по-сигурен, да ги вдъхновява и увлича в областта, която преподава. Така, с натрупването на опит и желание за развитие, той се превръща в авторитет, в диригент, който решава „как ще пее хора“. Но този диригент е пластичен, вечно изменящ се и търсещ нови хоризонти, каквито пък трябва да бъдат децата- малки изследователи и откриватели. Според Антон Каро „Ученици не се обучават с планове и анализи. Истински ефективният преподавател съсредоточава всичките си действия и използва различни умения за изграждане на идея, вдъхновение и импулс“. (Каро, 2020, 78). Учителят трябва да насърчава независимостта на учениците, тяхната креативност, самостоятелност и самовзискателност, както и да им помага да се научат да дебатират, да водят преговори и да участват в процеса на вземане на решения. Тъй като музиката е своеобразният език на чувствата, в процеса на овладяване на музикални елементи, лично аз до голяма степен разчитам на своята интуиция, което пък налага необходимостта да се усъвършенствам непрекъснато, за да бъда атрактивен и обаятелен преподавател.

2. ОБРАЗОВАНИЕ И ОБУЧЕНИЕ В КОНТЕКСТА НА ЕВРОПЕЙСКАТА КВАЛИФИКАЦИОННА РАМКА

Образованието и възпитанието са функция на всяко общество, което развива и променя образователните системи. В съвременната епоха на глобализация, характеризираща се с изключително активно развитие на технологиите, възникна нова концепция за образованието като фактор за социално и културно израстване на основата на знанието. Ефективността на образованието е измерима с компетентците, които се формират у индивида. Затова е необходима съответстваща образователна среда, която да насърчава индивидуалното развитие, с практическа насоченост на учебното съдържание и привлекателни форми на обучение. Образователната система в България беше променена през 2016г. с приемането на Закон за предучилищно и училищно образование и утвърждаването на **Държавни образователни стандарти**, създадени съгласно изискванията на **Европейската квалификационна рамка / ЕКР/**, заменящи действащите до момента **ДОИ /Държавни образователни изисквания/**. Проманата е провокирана от новите идеи, насочени към обучението и възпитанието на деца, целящи усъвършенстване, развитие и непрекъснато желание за проява на креативност и мислене. В Стратегическата рамка на ЕС за европейско сътрудничество в областта на обучението и образованието като приоритети се посочват:

- Развиване на ключовите компетентности;
- Разгръщане на потенциала на образованието по изкуствата за подобряване на творчеството сред младите хора и повишаване на качеството на възприемане и интерпретация;
- Разгръщане на потенциала на ученици и учители за изразяване чрез творчество и културна осъзнатост.

https://ec.europa.eu/ploteus/sites/eac-eqf/files/broch_bg.pdf

В приложение 1 на същия документ/ЕКР/ като препоръка са описани ясно определенията на изискваните компоненти. В категория Резултати от обучението при завършване на учебния процес учащият трябва да има определен набор от знания, умения и компетентности, които той „знае, разбира и може да приложи“ според поставените изисквания. Знанията касаят усвоената информация в процеса на учене. В контекста на ЕКР те се описват като „теоретични или фактологични“. Уменията се представят като „способност за прилагане на знанията и използване на ноу-хау при изпълнение на задачи и решаване на проблеми“.

https://ec.europa.eu/ploteus/sites/eac-eqf/files/broch_bg.pdf

Едно от предимствата на ноу-хау знанието е, че то е обогатено от личен или колективен практически опит и индивидуален усет при намирането на определено решение. Предимството му е, че не е универсално знание и се прилага само при конкретна задача, което провокира обучавания да търси непрекъснато нови решения, а така се стимулира креативността и логическото мислене.

<https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%BE%D1%83-%D1%85%D0%B0%D1%83>

ЕКР описва уменията като познавателни (логическо, интуитивно и творческо мислене) и практически (сръчност, методи, умение да се работи с материали, уреди и инструменти). Компетентността се разглежда от ЕКР като „доказана способност“ за използване на всичко научено в конкретна работна или учебна

ситуация, както и в професионална или личностна реализация. В контекста на Европейската квалификационна рамка в способностите се включват и степени на поемане на отговорност и самостоятелни решения, като най-високото ниво предполага „проява на значителен авторитет, новаторство, независимост, научна и професионална завършеност и трайна обвързаност с разработването на най-нови идеи или процеси в работен или учебен контекст, включително научни изследвания“.

3. ИНОВАЦИЯТА И НОВОТО ВРЕМЕ

Днес образователната система изключително много обръща внимание на иновационните процеси при обучението. Новото време откри на пазара на мисълта примамливи технологии за провеждане на образователния процес. Учебната 2019-2020 г. и приложеното дистанционно обучение в образователния процес на всички нива се оказаха ключови в този аспект. Наблюденията ми сочат, че думата иновативност не се интерпретира достатъчно точно и оттук идва неправилното възприемане от страна на обучаващия. Когато се говори за иновативност и интерактивност, преди всичко се визира прилагането на ИТ с всичките им възможности. И почти не се отчита притеснително силното агресивно въздействие на всички таблети, модерни смартфони, телевизори в ежедневието на децата извън училище. В своята книга Антон Каро разказва за опита си като учител, работещ точни с такива разглезени и своенравни деца, оставени да използват по цял ден технологичните устройства., Тези деца бяха успели да напишат как да работят с минимални усилия, като отбиват номера. Техните домашни не отговаряха на основния замисъл- да се окуражат учениците , че вече знаят нови и полезни неща, които да приложат в житейски ситуации, като подхождат творчески.(Каро, 2020, 23)

Доста използвано понятие в последните години е иновацията и необходимостта от нея. В Закона за предучилищно и училищно образование е посочена като основен принцип „ Чл. 3 ал.2- Образованието е национален приоритет и се реализира в съответствие със следните принципи: иновативност и ефективност в педагогическите практики и в организацията на образователния процес въз основа на научна обосновааност и прогнозиране на резултатите от иновациите“. В научната литература има многобройни варианти на определения на термина иновации, изясняващи значението му от различен ъгъл и критерий. Според **Рая Ковачева** „ в най-общ план иновациите в образованието са насочени към промяна на съществуващите форми и методи на обучение с цел подобряване на ефективността на обучението и възпитанието“ (Ковачева, 2019, 10)

Красимир Марков представя различни класификации на термина. Интерес за мен представлява групирането на иновациите в категория организационно- методически :

- промени в принципите на обучение и възпитание;
- прилагане на нови методи на обучение и възпитание;
- усъвършенстване на старите и прилагане на нови форми на обучение

http://shu.bg/sites/default/files/izdaniq/Sbornik_pyt_sem_PF_2015_0.pdf/ (Марков 2015, 154)

Авторът определя и като педагогическа иновация „ретровъведението“, като отчита въздействието на иновационния продукт или метод върху психиката на всяка личност. В тази посока се откроява и ролята на учителя и неговата методика на преподаване, която би трябвало да е в съзвучие с всички изисквания на времето и извън педагогическата инертност. Темата за педагогическото майсторство е представена от **Румяна Милкова** и описана като „динамична система от относително стабилни действия, които осигуряват високи постижения в дейността на педагога. То е продуктивно равнище на педагогическия труд, при което се реализират с голям ефект целта и задачите на възпитателно – образователния процес“ http://shu.bg/sites/default/files/izdaniq/Sbornik_pyt_sem_PF_2015_0.pdf (Милкова 2015, 303).

За осъществяването на каквато и да е иновативност важна роля има **ентусиазмът** на двете страни в образователния процес – обучаем и обучаващ. **Пламен Радев** , цитиран от **Рая Ковачева**, (Ковачева, 2019, 13) определя иновациите като:

- Ново приложение на стари неща;
- Надграждане и усъвършенстване на старото;
- Нови начини на мислене спрямо традицията;
- Изпълнение на дейности, които провокират мисълта и водят обучението до нови нива;
- Обновяване на начините за учене.

4. ЕПИДЕМИЯ И ОБУЧЕНИЕ В ДИГИТАЛНА СРЕДА

По отношение на последното определение, свързано с иновациите, учебната 2019/ 2020г беше истинска провокация за всички равнища от образователната система в България и на световно ниво. В кратък срок образователният процес премина от присъствена в дистанционна електронна среда. В момента на обявяване

на епидемичната обстановка никои не си представяше, че е възможно онлайн общуване, или поне не сега, а в необозримо бъдеще. „Понякога обаче кризите действат като катализатор. Въпросът как да се обучават децата придоби спешни мерки“, споделя в проведено интервю по темата госпожа Златка Златанова – дългогодишен учител в прогимназиален етап на образователна подготовка в 7 СУ „Кузман Шапкарев“ гр. Благоевград. В рамките на един уикенд се обмениха хиляди постове, указания, съвети и упътвания. Съответно в първите два дена платформите се сринаха от урочния ентузиазъм на хилядите преподаватели. За една седмица бяха раздадени и активирани акаунти на всички преподаватели и ученици. Следващият уикенд също беше работен: уебинар след уебинар, видео след видео, презентация след презентация... Работният ден на учителя продължаваше в пъти над нормираното му работно време. За да приключи успешно учебната годината, на всички учители се наложи бързо да се обучат да образават и възпитават децата по „нов“ начин.

Обучението в дигитална среда допадна на учениците от прогимназиален етап. Факт е, че тази среда им е близка, присъща и комфортна. Там те са в „свои води“, поради което бяха инициатори на повечето дейности и с изключителен интерес започнаха онлайн обучението си. Преминаването към тази форма на обучение привлече вниманието и на тези деца, които традиционно не са имали такъв. Госпожа Златанова споделя и своята констатация, че „процесите от реалната класна стая продължиха и във виртуалната. Тези ученици, които са внимателни, стриктни и отговорни в реалния час, продължават да са такива и във виртуалния, и обратното важи с пълна сила. Техническите спънки бяха предизвикателство за едните и удобно извинение за другите.“ И тук достигахме и до друг ключов момент в обучението в дигитална среда, който е извън човешкия фактор и се оказваше доста често недостатък – липсата или неизправността на наличните технически средства, прекъсването на електрозахранването или слаб или прекъснат интернет на ученик или учител.

Наблюденията си от електронния начин на обучение, провокиран от световната пандемия, наречена Ковид 19, споделят доста действащи учители в различни форуми. Позволявам си да подкрепя мнение на дългогодишен начален учител в 7 СУ „Кузман Шапкарев“ – госпожа Румяна Граматикова, която смята, че: „учителят може да бъде достатъчно иновативен и интерактивен, осланяйки се на способности и извън съвременните технологии. В повечето случаи, директната демонстрация (например, представяне на опити) пред ученици възпроизвежда по-голям интерес, отколкото наблюдаване на екран. Живата връзка с проблема, в която и да било област, е гаранция за най-трайни знания.“ В действителност една от най-големите трудности в обучението на децата беше липсата на часове за наблюдение по различни учебни дисциплини, особено за учениците в начален етап. От образователна гледна точка, опитът ми показва, че нищо не е по-ценно от прекия социален контакт и нищо не е по-ефективно от непосредствения досег и възможността да изработиш с ръцете си, който и да е продукт, да усетиш емоцията от близостта и споделеното удовлетворение. Въпреки че според новите програми за обучение са предвидени и часове за обучение в „изнесена среда“ и за пряко наблюдение, те носят след себе си доста организационни трудности, свързани с напускането на сградата на училището и стиковане на времеви пояс, удобен за всички участници.

Госпожа Граматикова смята че: „От психологическа гледна точка електронният начин на придобиване на знания може да се разгледа в повече аспекти. Причината е, че ученици, които имат проблем в общуването, се оказаха по-устойчиви по време на дистанционното обучение. За всички останали, които добре общуват в реална среда, дистанционното обучение беше интерес до определен момент“. Тук се насочваме към мярката, така необходима при въвеждане на всяка новост в образователната ни система.

От здравна гледна точка този начин на преподаване е изключително вреден за зрението на децата. Ползването на дигитални устройства увеличи процента на ученици, ползващи очила. Констатирана сред много деца беше ежедневната умора от неправилната стойка и настъпили нездравословни изменения в гръбначния стълб. Особено неблагоприятно се отразява този начин на обучение върху най-малките, които имат огромна нужда от движение, повече игри и директно общуване със своите учители.

Тук е мястото да отчетем, че дистанционната форма на обучение лишава двете страни: учител – ученик от най-ценното – общуването. Визуалното въздействие в реална класна стая е съвсем различно. Авторитетът на учителя и неговото въздействие върху учениците се занижава неминуемо. Подрастващите имат нужда от авторитети, които да следват и на които да подражават, от хора, които да ги вдъхновяват. И не на последно място идва и лишаването на учениците от естествената им среда, в която те да се срещат „очи в очи“ с връстниците си. Липсата на такава среда би довела до поколения, които биха загубили човешката си същност.

Мнение по темата сподели и д-р София Мицова, преподавател в ЮЗУ „Неофит Рилски“, която имаше възможността да наблюдава и участва в учебния процес от две гледни точки: като родител на дете в начален

етап на обучение и като обучаващ. Нейното отношение към електронната дистанционна форма на обучение е по-скоро негативно и с тъжна констатация. В проведен разговор, тя отбеляза, че: „Преподаването се оказва монолог пред невидими и по-лошо - анонимни обучаващи се, които присъстваха в иначе добре измислената виртуална класна стая само като потребители, никнеймове и аватари. Липсата на физически зрителен контакт повлия негативно не само върху резултатите от учебната дейност, но и върху мотивацията на обучаващите се. А това от своя страна винаги влияе върху мотивацията и на преподавателя“

А като родител, госпожа Мицова разказа и за възможност да проследи директно учебния процес в електронна дистанционна среда и споделя същите факти, които масово се коментират в интернет пространството:

1. Не бива да се пренебрегва първоначалният стрес за ученика от напълно новата и непозната учебна обстановка. Макар че децата имат много психологически механизми за справяне със стреса, напълно непознатият, нов начин на обучение води до лека тревожност: дали умеят да работят добре с техническите средства; дали интернет връзката е в изправност; дали ще има достатъчно време да се изкажат, когато му зададат въпрос.

2. Прочича и то ярко, че липсата на физически контакт и жива връзка както между учениците, така и между учителя и ученика, е от огромно значение за подрастващото поколение. Първоначалната еуфория от „новото“ обучение за няколко дни отстъпи място на апатията по време на учебния процес. Достатъчно показателно е и изказването на десетгодишното дете на д-р Мицова: „Все същите мебели от стаята, все същите хора от семейството наоколо, за да кажеш нещо, трябва да включиш микрофон, вместо да потупаш по рамото детето, което седи до теб“. „Липсват ми онези моменти, в които говорим всички наведнъж и нищо не се чува от прекаления шум. Сега се чувствам сама.“

Изводът е, че дистанционното обучение в дигитална среда, ако е необходимо, би трябвало да се ограничи до по-малко от 10% от целия учебен процес, защото най-важното за учениците и студентите, а и за техните родители и преподаватели, е наличието на живия контакт. Да, съвременният свят е голямо предизвикателство за младото поколение. Това, което пазарът на дигитални продукти предлага, трудно може да се мери с маркера на бялата дъска. Не отричам приложимостта и необходимостта от прилагане на технологиите, но мярката е онова, което убягва в цялостната система на приложение на нововъведенията. В тази връзка не мога да твърдя, че дистанционното обучение е благотворно за развитие на подрастващите, независимо от вида на използваната платформа и възможностите ѝ.

ЛИТЕРАТУРА

- Граматицова, Р. (2020). Интервю, Благоевград, (10.09.2020 в 10:30, 7 СУ „Кузман Шапкарев“), Личен архив
- Златанова, Зл. (2020). Интервю, Благоевград, (10.09.2020 в 12:30, 7 СУ „Кузман Шапкарев“), Личен архив
- Ковачева, Р. (2019). Иновативни подходи в обучението по музика в пети и шести клас на общообразователното училище, Дисертация, ЮЗУ, Благоевград
- Каро, А. (2020). Сугестопедия за всеки родител и учител, Част 3, София, Изд. Буквите
- Мицова, С. (2020). Интервю, Благоевград (11.09.2020 в 16:30, ЮЗУ „Неофит Рилски“), Личен архив
- Радев, П. (2011). Иновациите като едно от средствата за училищната промяна. В: Управление на средното образование – информационен бюлетин. Бр. 2. София. МОМН. 4-14./
- https://ec.europa.eu/ploteus/sites/eac-efq/files/broch_bg.pdf
- <https://bg.wikipedia.org/wiki/%D0%9D%D0%BE%D1%83-%D1%85%D0%B0%D1%83>
- Иновации в образованието, Шумен, Фабер 2015, достъпен на
- http://shu.bg/sites/default/files/izdaniq/Sbornik_pyt_sem_PF_2015_0.pdf